№ 116: У ПОШУКАХ РАЮ

Гротески, фантазії, реальність: скульптура Наталії Мудрук

ОЛЬГА ШПАНКО

31 ЛИПНЯ 2024

Легкі, грайливі, навіть трохи бешкетні — так можна описати твори київської скульпторки Наталії Мудрук. Постаті, яких вона творить, начебто походять із іншого, значно спокійнішого, а водночас яскравішого світу — і кличуть до себе глядачів.

Наталія Мудрук, «На побачення вночі»

Скульптура — фізична, тактильна, тривимірна — відкритіша до глядача за будь-яке візуальне мистецтво (позмагатися з нею тут може хіба що архітектура). Вона дозволяє, ба навіть заохочує глядацьке втручання у свій простір. Із технічного боку це обмежує, звужуючи коло виражальних засобів, та водночас дає унікальні можливості для розвитку композиції, спираючись на силуетність, фактуру, об'єм, світлотіні. Цими засобами вміє оперувати будь-який досвідчений скульптор, але творчі ідеї Наталії Мудрук часто спонукали її іти далі, переступаючи ці класичні межі.

У творах мисткині скульптурне поєднується із живописним і сценографічним — так само, як реалістичне з гротескним і казково-фантазійним. Невід'ємна складова її композицій — стилізовані, привабливо-гротескні чоловічки, вбрані в авторську інтерпретацію костюмів бароко й рококо. Через це стиль скульпторки здається спорідненим із магічним реалізмом, який усе ж більше асоціюється з літературою (на думку спадає бодай Ґабріель Ґарсіа Маркес).

Ідеї творів Наталії Мудрук переважно народжуються із синтезу повсякденних спостережень і мистецьких вражень. Наприклад, задум твору «Натюрморт», що започаткував серію бронзових скульптур «Галантне століття», з'явилася тоді, коли скульпторка чистила апельсин для доньки; їй уявився маленький чоловічок у сюртуку та бікорні, що сидить на цьому фрукті. І от — сцена на таці, натхнена голландськими натюрмортами: горбата боката груша, надрізаний лимон, яблуко, півколом оточене вишнями, і сам апельсин — а на ньому сидить чоловічок, який нишком зиркає під спідницю-паньє дами, що лежить на протилежному боці таці (чи не алюзія на «Гойдалку» Жана-Оноре Фраґонара?) і, своєю чергою, дивиться на глядача; такий зв'язок поглядів, зі слів мисткині, був запозичений із верхньої центральної стулки Гентського вівтаря братів ван Ейків, де Йоан Хреститель дивиться на Ісуса, а той, відповідно, на глядача. Ось таке гармонійне поєднання північноренесансного, барокового й рокайльного у «Натюрморті», де очима кокетки може підглядати сам Бог. Неповторно-природна форма фруктів — провідних «натурників» раннього періоду творчості Наталії Мудрук — умовна взаємодія стилізованих героїв, явні та приховані алюзії надають скульптурі побутово-фантазійного шарму.

Наталія Мудрук, «Натюрморт»

Жан-Оноре Фраґонар, «Гойдалка», 1767 рік

Попри те, що жанр натюрморту зовсім не притаманний скульптурі (хоча він також присутній у творчості італійського скульптора Джакомо Манцу), серія «Галантне століття», назва якої

відсилає до рококо, багата на натюрморти: «Дама з гранатом», «Людинка на апельсині», «Втеча», «Ідилія», «Побачення біля годинника», «Стиглі плоди», «Фонтан Достатку». Остання скульптура вирізняється камерною монументальністю — і справді є фонтаном. З низької широкої посудини, у якій стоїть мініатюрна рокайльна пара, виростає вертикальний об'єм із плодів і квітів: груш, яблук, лимона, банана, троянд, — зібраних довкола тіла карпа, із чиєї голови на тарелі, що вінчає композицію, тече вода. Чоловічок праворуч підставляє руку під струмінець, наче демонструючи безкінечність колообігу достатку цього мініатюрного Едему. Ділянки бронзи чергуються з кольоровими частинами, що підкреслюють фактуру, надають барвистості й оживляють натюрморт. Ручки посудини стилізовані під жаб, іще одна амфібія з бутоном троянди в роті сидить у центрі (зокрема з технічних причин — прикриває помпу для перекачування води). Близкість земноводних створінь і їжі викликає асоціації з тарелями французького ренесансного кераміста Бернара Паліссі, на яких також мешкають змії, жаби, ящірки, риби, замасковані у просторі керамічного ставка, і до яких Паліссі безумовно мав суто натуралістичний інтерес, бо все ж був людиною своєї доби. Щоправда, якщо «гадів» Паліссі з християнського погляду трактували як нагадування про диявольську спокусу чи *memento mori*, то істоти з «Фонтану достатку» суто життєствердні — у них немає прихованих сенсів чи символів; як і у випадку гротескних форм фруктів, це суто естетичне споглядання природи.

Наталія Мудрук, «Фонтан Достатку»

Таріль Бернара Паліссі, XVI століття

Анімалістика трапляється у творах Наталії Мудрук доволі часто — звісно, у супроводі вже знайомих нам чоловічків. Це і ворон із роботи «Вершник», і хамелеон, що везе панну «На побачення вночі», і пугач, який крилом обіймає маленьку жіночу постать, із композиції «В обіймах сну», і меланхолійна канарка в клітці з твору «Подружки». У серії робіт, яка тимчасова носить назву «Люди-Комахи» (принагідно нагадаємо, що серійність — риса також аж ніяк не скульптурна, хоча винятки трапляються: «Раби» Мікеланджело, «Характерні голови» Франца Мессершмідта, «Volubilis» Альфреда Буше), очікувано превалюють інсектоморфні метаморфози, елемент побутової реальності поступається місцем казковості сюжетів, але реалістичність форм лишається відголоском академічної школи.

Наталія Мудрук, «Подружки»

Наталія Мудрук, «Вітер»

Комахи — трансцендентний підсвідомий образ, взятий частково із реального життя, частково довершений творчою уявою. Комахам у мистецтві надають вкрай різних значень, їх трактують як позитивно (наприклад, у Древньому Єгипті чи Китаї), так і негативно (скажімо, у Старому Завіті). У кожному разі, ці дрібні створіння цікавили митців ледь не в кожну епоху — від золотих бджіл із гробниці короля Хільдеріка I Меровінга до прикрас Рене Лаліка. Когось цікавить символічний образ комах, когось — їхнє місце у природі, а таких митців, як Наталія Мудрук, приваблює складна будова їхніх тіл, яку мисткиня порівнює із механізмами. Саме тому твори з цієї серії насичені дрібними деталями та виконані з особливою скрупульозністю: правильність анатомічної будови коника у «Прогулянці верхи» підтвердить будь-який ентомолог.

Наталія Мудрук, «Прогулянка верхи»

Окрім скульптур, до комашиного циклу належать іще й кольорові рельєфи «Муха-Цокотуха і

«Бабка-Танцюристка». Площинність рельєфу дає змогу зобразити розвиток сюжету — що й робить Наталія Мудрук: довкола беззахисної оголеної постаті Мухи, оточеної великими кольоровими квітами, можна розгледіти інших персонажів, що в одночасній дії розповідають історію. Найнепомітнішим лишається павук, що загрозливо звисає над плечем Мухи. Цю роботу доповнює скульптура «Happy End», що зображає сцену весілля Мухи і Комара. Оголеність Мухи особливо контрастує із деталізованим костюмом нареченого. Композиція побудована на двох перехресних діагоналях: від квітки на довгому стеблі з вінка Мухи через невеличку шаблю Комара до ліхтаря у його лівій руці; інша діагональ утворена лінією крил персонажів. Троянди у вінку нареченої, на драпуванні, яким вона прикривається, та у волоссі нареченого також створюють ритміку. Жест витягнутих рук фігур посилюється симультанним кроком, що прорізає простір перед парою.

Наталія Мудрук, «Муха-Цокотуха»

Наталія Мудрук, «Happy End»

Поступово роботи скульпторки змінюються, і якщо у серії «Галантне століття» реальність і фантазія були виразно розмежовані, то тепер вони переплітаються дужче. Твори збільшуються, стають театралізованішими й інтерактивнішими, запрошуючи глядача долучитися до гри. Серед таких робіт — «Казанова», чия хистка основа імітує поверхню води; «На небі», де рухомий розписаний диск творить ефект зміни дня і ночі; «Сон Шекспіра», зроблений за принципом гойдалки-коника. Химерність у цих творах набуває нових форм, нагадуючи про турботи реальності. Це поєднання помітне й у фонтані «Алегорія Дощу», ідею якого скульпторка плекала ще зі студентських років: худорляве створіння вигнулося у спраглому очікуванні біля ніг стрункого юнака, уособлення природи й добробуту.

Наталія Мудрук, «Казанова»

Наталія Мудрук, «На небі»

Наталія Мудрук, «Алегорія Дощу» (фото Ольги Каменєвої)

Ці пізніші роботи мають іще одну спільну рису: у них виразна сценографічна складова, яка перетворює скульптуру на мініатюрну театральну постановку. Про захоплення темою театру свідчить вже одна з ранніх робіт Наталії Мудрук — встановлена біля мистецького ліцею «Київська дитяча академія мистецтв імені М. І. Чембержі» паркова скульптура «Театр» (пізніше отримала назву «Муза»), що 2004 року виграла грант Президента України молодим діячам мистецтв. «Театр» — це жіноча постать у довгій драперії, умовно підперезаній на талії, що частково відсилає і до античних хітонів; на голові у неї — символічна, також задрапована, театральна сцена, на якій розташовані три невеличкі постаті музикантів.

Поруч із великими скульптурами, мисткиня (як і Сальвадор Далі свого часу) працює з дрібною пластикою — прикрасами-підвісками, у яких переважають фалеристичні мотиви, образи полум'яного серця й ока, що плаче, а також звичні для мисткині мотиви комах і амфібій. Ці твори виконані з бронзи, деякі інкрустовані чи розфарбовані, доповнені широкими стрічками чи ланцюжками. Багато варіацій має образ серця: хтонічне «Серце русалки», флоральна «Весна», невразливе «Серце в обладунках», витончені варіації «Серця, що палає», яке відсилає до образу Непорочного Серця Марії.

Звісно, це лише короткий екскурс у внутрішній світ мисткині, але і його достатньо, щоб показати вміння у звичайному бачити прекрасне. Утім, для цього зовсім не обов'язково бути художником.

ОЛЬГА ШПАНКО 31 ЛИПНЯ 2024

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**